

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

УДК 35.072

DOI <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2025.3/19>

Добрянська Н. В.

Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського

ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РЕГУЛЮВАННЯ МАЙНОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У статті розглянуто проблеми державної політики регулювання майнових відносин в Україні в сучасних умовах. Беручи до уваги те, що майнові відносини виступають предметом державного регулювання, це обумовлює потребу у загальнотеоретичному розумінні та розвитку даної сфери. Тому можна стверджувати, що майнові відносини наділені сутнісними властивостями базової категорії, що в поєднанні із системою їх державного регулювання виступають предметом теорії публічного управління. На даний час важливо чітко розуміти значення сутності та головних особливостей державної політики, оскільки саме від цього залежить подальше розв'язання інших проблем в сфері публічного управління. Так, державна політика ґрунтується на твердженні, що система публічного управління, яка виступає головним регулятором, здатна нормативно впорядковувати майнові відносини.

Варто зазначити, що державна політика регулювання майнових відносин в сучасних умовах в Україні зазнає суттєвих змін, які забезпечують її безперервне удосконалення. Тому з метою забезпечення подальшої ефективності державної політики регулювання майнових відносин важливо розуміти, що вона повинна спрямовуватися на формуванні системи розумного використання різного майна (природних ресурсів, речей, робіт, послуг тощо), що б, в свою чергу, забезпечувала вплив на поведінку суб'єктів господарювання та ефективну роботу усіх процесів при певних умовах.

В процесі проведеного дослідження нами встановлено, що державна політика регулювання майнових відносин – це комплекс інструментів для досягнення мети системи управління стосовно об'єктів та суб'єктів, які ґрунтуються на об'єктивних економічних закономірностях та соціальних процесів в існуючих інституційних умовах. головні проблеми державної політики регулювання майнових відносин в Україні криються в неефективному використанні майна; високому рівні корумпованості; недосконалістю нормативно-правового забезпечення; недостатній прозорості та підзвітності в даній сфері певним чином унеможлиблює контроль зі сторони громадськості і не забезпечує ефективність боротьби з корупцією; низький рівень професіоналізму публічних службовців; несприятливий інвестиційний клімат, обумовлений невирішеністю вище наведених проблем, через що інвестори не бажають вкладати свої ресурси у об'єкти з нечітким правовим статусом. Наведено заходи, які необхідно розробити та впровадити з метою вирішення вище наведених проблем, оскільки вони можуть зумовити втрату державних фінансових ресурсів та посилити громадську недовіру до роботи владних органів в Україні.

Ключові слова: майно, майнові відносини, державна політика, державне регулювання, проблеми, напрями вирішення.

Постановка проблеми. Державна політика регулювання майнових відносин в сучасних умовах в Україні вважається одним з важливих чинників, вплив якого забезпечує високу ефективність здійснення усіх видів господарської діяльності. На превеликий жаль, на сьогоднішній день відсутній системний підхід до реформування майнових відносин в сучасних умовах глобалізації, інтегра-

ції та децентралізації. Водночас управлінському процесу у даній сфері притаманний переважно фрагментарний та незбалансований характер. Зважаючи на це, державна політика регулювання майнових відносин в сучасних умовах повинна забезпечувати досягнення розумного використання різного майна (природних ресурсів, речей, робіт, послуг тощо) та сприятливих передумов не

лише для здійснення господарської діяльності, але й для суспільної життєдіяльності. Досягнення даної мети можливо шляхом забезпечення розвитку теоретичних засад стосовно формування та реалізації державної політики при умові обмеженості ресурсів, а також за рахунок проведення об'єктивного аналізу ефективності реалізації публічного управління у даній сфері.

Існуючі проблеми у соціально-економічному розвитку нашої країни, зокрема пов'язані із воєнними діями, зумовлюють потребу у активізації значення суб'єктів державної політики регулювання майнових відносин стосовно розумного використання різного майна (природних ресурсів, речей, робіт, послуг тощо). Так, прогалини публічного управління в сфері майнових відносин та брак цілеспрямованості в процесі їхнього реформування, загострили проблеми, пов'язані із забезпеченням сталого розвитку як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях. На розв'язання даних проблем у більшості випадків найбільше впливає непідходящий методологічний підхід до удосконалення державної політики. Відтак, на даний час існує гостра необхідність в проведенні дослідження практичних аспектів в сфері формування та реалізації державної політики регулювання майнових відносин в Україні в умовах посилення різного роду загроз з метою чіткого усвідомлення проблем в даній сфері та можливих шляхів їх вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дану проблематику досліджували чимало науковців, серед яких: І. Базарко, В. Горник, Н. Дацій, І. Драган, О. Євмешкіна, В. Іванюта, О. Лаврук, Т. Медвецька, Є. Нищенко, Р. Панькевич, Г. Рябцев, С. Сімак та інші. Однак, на даний час із нестабільністю розвитку нашої держави та посиленням різного роду загроз важливо більш детально дослідити проблеми в сфері державної політики регулювання майнових відносин, що дозволить розробити заходи для їх вирішення.

Постановка завдання. Метою статті є визначення проблем державної політики регулювання майнових відносин в Україні в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Передусім варто зауважити, що політика в цілому виступає важливою сферою вдалої діяльності не лише суспільства, а й держави загалом. Загальновідомо, що політика повинна віддзеркалювати бажання до участі у децентралізації влади, тобто політика є одним з головних засобів в процесі здобуття та утримання владного впливу певними політичними силами. В контексті майнових відносин,

саме майно слід вважати своєрідною системою відносин, які притаманний складний багаторівневий, комплексний та ієрархічний характер, що відповідає поширеним у науковій літературі уявленням про комплексність феномену державного майна з позиції структури та змісту.

Майнові відносини необхідно розглядати комплексно, «враховуючи як відносини присвоєння, і відчуження. Вивчення екстенсивної сторони майнових відносин дозволяє краще зрозуміти життєвий цикл економічних систем, історію та тенденцію розвитку суспільних відносин. Аналіз тенденцій у розвитку та деградації громадських інститутів пропонується розглядати через призму відносин особистої та майнової залежності – незалежності. Все різноманіття суспільних відносин можна поділити на дві великі групи: майнові відносини та відносини немайнові. Майнові відносини можуть розглядатися в різних аспектах: економічному, соціальному, політичному, правовому тощо. При цьому майно виконує сполучну функцію в названих суспільних відносинах (особливо яскраво ця функція проявляється в економічних відносинах)» [1, с. 59].

Слід зазначити, що «держава та територіальні громади для участі в майнових відносинах мають бути наділені відповідним обсягом правосуб'єктності, який включає в себе правоздатність, дієздатність та деліктоздатність. При цьому правоздатність держави та територіальної громади суттєво відрізняється від правоздатності фізичної та юридичної особи. Це дозволяє державі та територіальним громадам брати участь у майнових відносинах на рівних засадах поряд з іншими учасниками таких відносин, не втрачаючи при цьому своїх владних повноважень. Крім цього, майнові відносини – це врегульовані нормами права суспільні відносини, які відрізняються від інших правовідносин специфікою об'єкта – майна» [2, с. 22].

Державна політика є «одним із важливих компонентів життєдіяльності суспільства, оскільки її заходи спрямовуються на поліпшення рівня проживання громадян та гарантування соціальної стабільності країни і її регіонів. Усе це спонукає вітчизняних науковців постійно розглядати теоретико-методологічні аспекти (державний процес, інститути, інструменти, моделі, формування і аналіз здійснення державної політики, її зміст і концептуальні критерії) цієї проблематики та висловлювати своє бачення щодо розуміння й визначення державної політики. Однак у наукових дослідженнях державної політики не варто

надавати пріоритети лише методам і важелям її управлінського впливу на соціально-економічні і політичні процеси, але й акцентувати увагу на планування, організацію і моніторинг функцій кожного її елементу» [3, с. 257].

Державна політика регулювання майнових відносин «виступає однією з найактуальніших проблем в умовах ринкової економіки. Сучасний стан цього питання характеризується не сформованістю в сучасній науці державного управління теорії з цього питання, а також браком досвіду ефективного використання суб'єктами державного управління тією частиною національного багатства, яке знаходиться в державній власності у контексті можливостей впливу на економічні процеси. У вітчизняній науковій літературі до цього часу не розроблена загальна теорія державного регулювання майнових відносин» [4, с. 142].

Державна політика регулювання майнових відносин здатна впливати на формування системи різноманітних цінностей у суспільстві. Крім цього, вона також поповнюється суспільно-політичним та правовим елементом та містить в собі різноманітні соціально-економічні та соціально-психологічні відносини. Відтак, державна політика регулювання майнових відносин у відповідності із економічними потребами, вважається важливим явищем та чинників, від якого залежить подальший суспільний розвиток. В сучасних умовах поглиблення глобалізаційних та інтеграційних процесів, державна політика регулювання майнових відносин постійно змінюється. В даному аспекті варто зазначити, що чимало науковців вважають, що співвідношення держави та ринку відбувається здебільшого через поняття «інтерактивного партнерства», спрямованого на вироблення та фінансового супроводу окремих елементів державних послуг шляхом інструментів співпраці та конкуренції. Тому варто зазначити, що виконання державних функцій визначає потребу у витрачання істотного обсягу ресурсів, що при бюджетних обмеженнях потребує забезпечення активізації бізнесу в процесі розв'язання соціально-економічних проблем в нашій державі.

Нагальність вирішення проблем в сфері державної політики регулювання майнових відносин є беззаперечною, що підтверджується науковою думкою про «високий рівень громадської підтримки їх підняття серед органів виконавчої влади та органів самоврядування. Нині важливо з'ясувати, чим зумовлено високий статус таких методів, як адміністративні та соціально-психологічні, під час прийняття управлінських

рішень із використання майна. Аналіз практики державного управління свідчить про недостатнє теоретико-методологічне опрацювання методів, розуміння сутності їх впливу на результати управлінського рішення. Організаційно-методичне забезпечення діяльністю організації даних процесів, її структурних підрозділів та функціональних служб має здійснюватися за допомогою механізмів державного управління. Інші методи мають бути орієнтовними безпосередньо на прийняття управлінських рішень із використання майна і земель, формуючи активну позицію суб'єктів державного управління національними ресурсами» [5, с. 23–24].

Як зазначають В. Г. Горник, О. Л. Євменшкіна та С. В. Сімак, «регулювання майнових відносин в Україні має складну та багатошарову історію, починаючи з радянського періоду та закінчуючи незалежністю. З ухваленням нових законів і кодексів у пострадянський період відбулася спроба адаптувати правову систему до ринкових умов, але багато проблем залишилися дотепер. Майнові відносини є економічною системою будь-якої країни, оскільки вони визначають порядок володіння, використання та розпорядження активами. В Україні, в умовах пострадянського перехідного періоду, ці відносини зазнали значних змін, що відображають як досягнення, так і проблеми. Актуальність теми регулювання майнових відносин посилюється на тлі економічної нестабільності, політичної невизначеності та війни, що триває. Еволюція майнових відносин в Україні – це складний процес, що охоплює різні історичні етапи, які суттєво впливають на кримінальні справи, кримінальне право та право загалом. Ще одна проблема майнових відносин в Україні полягає в тому, що вони торкаються захисту прав власності, регулювання угод з нерухомістю та захисту інтересів. Нинішня правова система, незважаючи на наявність обмежень та нормативних актів, стикається з низкою викликів: від корупції та неефективності правозастосування до браку кваліфікованих фахівців. Крім того, однією із головних проблем, з якими стикається система регулювання майнових відносин в Україні, є бюрократія та корупція. Ці фактори негативно позначаються на правозастосуванні та ускладнюють доступ громадян до правосуддя та захисту своїх майнових прав» [6, с. 183–184].

Разом із цим, у системі майнових відносин залишається ряд невирішених проблем. Йдеться насамперед про ненадійний захист прав власника, у тому числі держави, від ризиків втрати контр-

олію над власністю. Незахищеними залишаються права кредиторів та акціонерів, зокрема міноритарних, особливо в питаннях, що стосуються ризиків втрати контролю над власністю через несумлінне застосування процедур примусової реалізації майна й банкрутства. Відсутність чіткого законодавчого врегулювання прав на об'єкти інтелектуальної власності, створені за рахунок коштів державного бюджету та державних цільових фондів, позначається на правовідносинах між роботодавцем і працівником у питаннях «службових» об'єктів інтелектуальної власності, гарантії захисту матеріальних інтересів винахідників. Як результат, відносини власності реалізуються на тіньовій основі та є найбільш корумпованими [7].

Таким чином, розвиток майнових відносин в нашій державі пройшов доволі важкий шлях, з моменту всеосяжного державного контролю та завершуючи намаганнями сформувані ефективну систему приватної власності. Майбутнє реформування та покращання реалізації правових норм повинні забезпечувати ефективний розвиток як економіки в цілому, так і захист майнових прав власників зокрема. Складний характер майнових відносин в нашій державі обумовлений тим, що вони стосуються різних аспектів, зокрема захисту прав на майно, регулювання договорів та захисту майнових інтересів тощо.

Погоджуємося з думкою Є. В. Нищенко, що «в умовах існуючих нормативно-правових та фінансових обмежень на регіональному рівні органи державного управління мають можливість здійснювати обмежене ефективне управління державним та комунальним майном. Ці обмеження мають нормативну природу (держпрограми, стратегічні плани приватизації та інші документи, що обмежують свободу розпорядження об'єктами), або обумовлені натурально-речовим складом майна (функціональне призначення, зв'язок із предметами управління) та бюджетними обмеженнями. При цьому інші об'єкти майнового комплексу знаходяться поза фокусом прямого управлінського впливу, а непрямі інструменти, такі як економічні чи адміністративні важелі та стимули, мають вкрай обмежений потенціал впливу: вони характеризуються адресністю, тобто незначним охопленням, значною мірою відкладеним ефектом, що залежить від ступеня збігу цілей органів державного управління та власників відповідного майна. У зв'язку з цим виникає об'єктивна потреба включення елементів непублічної власності до порядку денного державного управління, як і необхідність вироблення адекватних інстру-

ментів цілепокладання та управління, що гармонізують економічні, фінансові та інші інтереси державного та приватного сектора» [8, с. 59–60].

Отже, на нашу думку, державна політика регулювання майнових відносин – це комплекс інструментів для досягнення мети системи управління стосовно об'єктів та суб'єктів, які ґрунтуються на об'єктивних економічних закономірностях та соціальних процесів в існуючих інституційних умовах. Усі існуючі форми власності при здійсненні економічної діяльності тісно взаємодіють та утворюють цілісний комплекс майнових відносин. При цьому їх основна економічна характеристика криється не лише у традиційно застосовуваному обсязі прибутків певних суб'єктів від використання майна, але у вигляді прибутків, які скориговані на обсяг витрат на удержання та підтримку об'єктів майнових відносин.

Висновки. Таким чином, головні проблеми державної політики регулювання майнових відносин в Україні криються в:

- неефективному використанні майна (більшою мірою майна, яке знаходиться у власності держави та яке неодноразово використовується неефективно, що проявляється у мінімальних доходах чи навіть збитків);
- високому рівні корумпованості (недобросовісні публічні службовці можуть користуватися власним службовим становищем з метою привласнення майна державної власності чи одержання прибутків від його використання, неодноразово з порушенням законодавчих норм);
- недосконалістю нормативно-правового забезпечення (на сьогоднішній день існує чимало застарілих чи нечітких законодавчих норм, покликаних регулювати майнові відносини, створюють недоліки, які сприяють будь-яким зловживанням);
- недостатній прозорості та підзвітності в даній сфері певним чином унеможлиблює контроль зі сторони громадськості і не забезпечує ефективність боротьби з корупцією;
- низький рівень професіоналізму публічних службовців;
- несприятливий інвестиційний клімат, обумовлений невирішеністю вище наведених проблем, через що інвестори не бажають вкладати свої ресурси у об'єкти з нечітким правовим статусом.

Тому, на нашу думку, з метою їх вирішення варто розробити та впровадити цілий комплекс заходів, пов'язаних із впровадженням прозорих інструментів управління майном (передусім майна державної власності), посиленням контролю за використанням майна, внесенням необ-

хідних законодавчих змін в сфері регулювання майнових відносин, підвищенням кваліфікаційного рівня публічних службовців, забезпеченням гласності та відкритості інформаційних даних стосовно використання майна. Однак, передусім необхідно побороти будь-які корупційні явища в сфері майнових відносин, оскільки це є кри-

тично важливим в процесі забезпечення сталого розвитку нашої держави. Водночас поглиблення вище наведених проблем в сфері державної політики регулювання майнових відносин можуть зумовити втрату державних фінансових ресурсів та посилити громадську недовіру до роботи владних органів в Україні.

Список літератури:

1. Дацій Н. В., Драган І. В. Особливості майнових відносин як об'єкт публічного управління. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського*. 2025. № 1. С. 57–62. DOI <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2025.1/10>.
2. Панькевич Р. Майнові права та інтереси держави і територіальних громад: цивільно-правові аспекти. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 7. С. 20–25.
3. Лаврук О. В. Сутність поняття державної політики. *Університетські наукові записки*. 2018. № 3–4. С. 254–263.
4. Іванюта В. В. Механізми державного регулювання відносин власності: економіко-правовий аспект. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 2. С. 140–144. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2019.2.140>.
5. Базарко І. М., Медвецька Т. В. Державне управління майном і земельними ресурсами в сучасних умовах децентралізації влади в Україні. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2017. № 2(17). С. 22–29.
6. Горник В. Г., Євмешкіна О. Л., Сімак С. В. Правові основи регулювання майнових відносин у суспільстві. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського*. 2024. № 4. С. 180–185. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2024.4/27>.
7. Рябцев Г. Л. Ресурси державної політики: класифікація та використання. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2014. № 8. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=844>.
8. Нищенко Є. В. Сутність та механізми державної політики регулювання майнових відносин. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського*. 2023. № 3. С. 58–64. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2023.3/10>.

Dobrianska N. V. PROBLEMS OF STATE POLICY OF REGULATION OF PROPERTY RELATIONS IN UKRAINE IN MODERN CONDITIONS

The article considers the problems of state policy of regulation of property relations in Ukraine in modern conditions. Taking into account that property relations are the subject of state regulation, this necessitates the need for a general theoretical understanding and development of this sphere. Therefore, it can be stated that property relations are endowed with the essential properties of the basic category, which, in combination with the system of their state regulation, are the subject of the theory of public administration. At present, it is important to clearly understand the meaning of the essence and main features of state policy, since it is on this that the further solution of other problems in the sphere of public administration depends. Thus, state policy is based on the assertion that the public administration system, which acts as the main regulator, is capable of normatively regulating property relations.

It is worth noting that the state policy of regulating property relations in modern conditions in Ukraine is undergoing significant changes that ensure its continuous improvement. Therefore, in order to ensure the further effectiveness of the state policy of regulating property relations, it is important to understand that it should be aimed at forming a system of rational use of various property (natural resources, things, works, services, etc.), which, in turn, would ensure the influence on the behavior of business entities and the effective operation of all processes under certain conditions.

In the course of the research we have established that the state policy of regulating property relations is a set of tools for achieving the goal of the management system in relation to objects and entities, which are based on objective economic laws and social processes in existing institutional conditions. The main problems of the state policy of regulating property relations in Ukraine lie in the inefficient use of property; high level of corruption; imperfection of regulatory and legal support; insufficient transparency and accountability in this area to some extent makes public control impossible and does not ensure the effectiveness of the fight against corruption; low level of professionalism of public servants; unfavorable investment climate due to the unresolved problems listed above, which makes investors reluctant to invest their resources in objects with unclear legal status. Measures are presented that need to be developed and implemented to solve the problems listed above, as they can lead to the loss of state financial resources and increase public distrust in the work of government bodies in Ukraine.

Key words: property, property relations, state policy, state regulation, problems, directions of solutions.